دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری
کارآفرینی و کشاورزی

عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی و اشتغال پس از دانش‌آموختگی (مورد مطالعه: دانشجویان کارشناسی کشاورزی در دانشگاه یاسوج)

صدیقه قاسمی[۱]، سمیرا بهرامیان[۲] و مصطفی احمدوند[۳]

۱- دانشجوی دکتری، دانشگاه یاسوج، (نویسنده مسوول: ghasemi.s.sh@gmail.com)
۲ و ۳- دانشجوی دکتری و استادیار، دانشگاه یاسوج

تاریخ دریافت: ۹۳/۶/۱۷ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۰/۱

چکیده

عدم اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی یکی از مهم‌ترین چالش‌های نظام آموزش عالی کشور در چند سال اخیر بوده و اثرات نامطلوبی بر انگیزه تحصیل و یادگیری دانشجویان داشته است. لیکن به نظر می‌رسد باتوجه به ظرفیت‌های بخش کشاورزی ایران، با ارتقاء توانمندی کارآفرینی دانشجویان می‌توان این مشکل را برطرف نمود. بنابراین، هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی و اشتغال پس از دانش‌آموختگی از دیدگاه دانشجویان کشاورزی دانشگاه یاسوج بود که با روش پیمایشی صورت پذیرفت. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان سال آخر کارشناسی کشاورزی در دانشگاه یاسوج بود (N=۱۶۰) که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای یک مرحله‌ای و با استفاده از جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان حجم نمونه ۱۱۰ نفر تعیین گردید. داده‌ها با ابزار پرسش‌نامه گردآوری شده و روایی آن توسط متخصصان و پایایی آن با استفاده از مطالعه راهنما و سنجش ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت (آلفا بین ۰/۸۹ تا ۰/۹۷). نتایج نشان داد عوامل فردی، فرهنگی- اجتماعی و سپس عوامل آموزشی دارای بیشترین تأثیر را بر توانمندی کارآفرینی دانشجویان دارند. مهم‌ترین عوامل فردی شامل باور به خودکارآمدی و خلاقیت، مهم‌ترین عوامل فرهنگی- اجتماعی شامل مسائل اقتصادی جامعه و جذابیت کارآفرینی و مهم‌ترین عوامل آموزشی شامل وجود فضای مناسب رقابتی در دانشگاه و وجود محیط خوابگاهی خلاق می‌باشند. همچنین، نتایج نشان داد که دانشجویان مورد مطالعه بیشترین توانمندی را در روابط اجتماعی، خلاقیت، توانمندی‌های ارتباطی و رهبری دارا می‌باشند. در پایان، برای بهبود توانمندی کارآفرینی دانشجویان پیشنهادهایی ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، دانشجویان کشاورزی، عوامل فردی و آموزشی، عوامل فرهنگی- اجتماعی، دانشگاه یاسوج

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

مقدمه

در سال‌های اخیر یکی از اساسی‌ترین دغدغه‌های مسئولان و متولیان امور، یافتن راه‌حلی برای معضل بیکاری است. این مسئله به ویژه در بخش کشاورزی که حجم و گستردگی آن در کشورهای در حال توسعه یک معضل به شمار می‌رود و نیروی انسانی جویای کار بسیاری اعم از دانش‌آموخته و غیر دانش‌آموخته دارد، مهم‌تر و بغرنج‌تر به نظر می‌رسد.

به گزارش مرکز آمار ایران، هر ساله به‌طور میانگین هشتصد هزار نفر وارد بازار کار ایران می‌شوند که اغلب از تحصیلات دانشگاهی برخوردارند و توان کافی برای ایجاد کسب و کار جدید برای این متقاضیان وجود ندارد (۴). با این اوصاف باید گفت که اقتصاد ایران شاهد وقوع پدیده بیکاری دانش‌آموختگان آموزش عالی در سال‌های آتی خواهد بود که آثار و پیامدهای ناگوار این پدیده بر اقتصاد، اجتماع، فرهنگ و نظام آموزشی بسیار گسترده و قابل تأمل است (۱۶). در این میان، میزان بیکاری دانش‌آموختگان کشاورزی بالا بوده و در صورتی که روند موجود ادامه یابد، نرخ بیکاری در میان دانش‌آموختگان این بخش از آموزش عالی در مقایسه با سایر بخش‌ها افزایش روز افزونی خواهد یافت (۴). از طرفی، تجارب دیگر کشورها به طور اعم و تجارب داخلی گذشته به طور اخص نشان داده که از طریق سرمایه‌گذاری‌های متراکم و سنگین که تکیه اصلی را بر واردات کالاها می‌گذارد و غالباً از منابع محلی کم‌تر بهره‌برداری می‌کند، امکان اشتغال‌زایی تنها برای تعداد معدودی از افراد میسر خواهد شد و طبعاً این روند پاسخ‌گوی جمعیت کثیر جویای کار در کشور نیست. لذا، رفع معضل بیکاری و ایجاد و تقویت راهکارهای اشتغال‌زایی و خوداشتغالی و حرکت به سمت توسعه‌ی همه جانبه جامعه، نیاز به تربیت و آموزش افراد کارآفرین، کارآمد و خلاق را دو چندان کرده است (۴).

امروزه کارآفرینان را موتور محرکه توسعه و رشد اقتصادی و از عناصر اصلی توسعه و ایجاد کسب و کارهای جدید برای استفاده بهینه از منابع می‌دانند، به‌طوری‌که همبستگی بالایی بین کارآفرینی و رشد اقتصادی در کشورهای با ساختار اقتصادی و اجتماعی کشور ما نیز گزارش شده است (۱). علی‌رغم رشد و گسترش آموزش کارآفرینی در نظام‌های آموزشی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، این نوع آموزش نیز با موانع و مشکلاتی مواجه است و به عقیده برخی از صاحب‌نظران، منزلت آنها در آموزش عالی شکننده توصیف شده و بیان می دارند که از مهم‌ترین موانعی که آموزش کارآفرینی با آنها مواجه است؛ کمبود بودجه، کمبود مراکز آموزشی شایسته، روش‌های ارزیابی و اثربخشی می‌باشد (۵).

پژوهش‌های انجام شده در بررسی موانع کارآفرینی نشان داده است که مهم‌ترین موانع کارآفرینی در آموزش عالی شامل: عدم حمایت سازمانی از کارآفرینی توسط مؤسسات آموزش عالی، حمایت دست و پا شکسته از آموزش کارآفرینی، ضوابط سیاسی متقابل در نظام حاکم بر دانشگاه‌ها، محتوای درسی نامناسب،

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

کمبود بودجه، فقدان برنامه‌ریزی آموزشی مناسب، وکمبود مدرسان کارآفرینی می‌باشد (۹،۷). در مطالعات دیگر دو دسته عوامل فردی و اجتماعی به‌عنوان موانع کارآفرینی مطرح شده‌اند. طبق نتایج کسب شده از این پژوهش‌ها، عوامل فردی شامل نداشتن ویژگی‌های کارآفرینی، نداشتن اعتماد به نفس، بدبینی و منفی‌نگری، ناتوانی در ارائه راه‌حل‌های سازنده و مفید و عوامل اجتماعی شامل شرایط محیطی جامعه و فرهنگ حاکم نظیر مناسبات حاکم بر سازمان کار، سیاست‌های دولت، خانواده، مشکلات فرهنگی و اقتصادی جامعه، مشکل تأمین سرمایه، نبود فرصت‌های شغلی مشخص و ... می‌باشند (۱۵،۳).

در مطالعه رضوی و همکاران (۱۲) عواملی نظیر ترس از دست دادن سرمایه شخصی، نبود قوانین حمایتی مناسب و کافی برای پشتیبانی از دانشجویان کارآفرین و تأکید بیش از حد بر دروس نظری و تئوری از مهم‌ترین موانع کارآفرینی عنوان شده است. حسینی و همکاران (۵) در پژوهش خود موانع کارآفرینی در آموزش عالی را در عوامل پشتیبانی، آموزشی، برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و انسانی خلاصه نموده‌اند.

خسروی‌پور و منجم‌زاده (۸) در خصوص عوامل و موانع مؤثر در کارآفرینی و اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین از مهم‌ترین موانع اشتغال دانش‌آموختگان را سطح پایین دانش و مهارت‌های تجربی و شغلی، عدم وجود فرصت‌های شغلی و عدم وجود سرمایه کافی به‌منظور فراهم آوردن مقدمات شغلی در بخش کشاورزی مطرح کردند. در تحقیق دیگری با عنوان نگرش‌های کارآفرینانه دانشجویان و موانع آن، عواملی مانند سبک مدیریت، نظام اداری- مالی، عملکرد کارکنان و محتوای دروس، مهم‌ترین موانع درون دانشگاهی ذکر شده است (۲). سواری و همکاران (۱۳) مواردی چون تمرکز غالب بر تدریس و عدم پرداختن به اقدامات عملی برای ایجاد شرکت‌های کارآفرین و نبود حمایت‌های تشویقی مناسب از اقدامات شرکت‌های موفق دانشجویی را مهم‌ترین موانع کارآفرینی در نظام آموزش عالی کشاورزی می‌دانند.

موسوی (۱۰)، در پژوهش خود به شناسایی موانع کارآفرینی دانشگاهی در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان پرداخت و با شناسایی مهم‌ترین موانع تجاری‌سازی دانش به این نتیجه دست یافت که موانع کارآفرینی دانشگاهی در چهار دسته، حمایت از راه اندازی کسب و کار، حمایت از توسعه‌ی کسب و کار، حمایت از کارآفرینی و فرهنگ کارآفرینی رتبه‌بندی شده است.

رضوی و همکاران (۱۲)، به تبیین موانع کارآفرینی در تحصیلات عالی بخش کشاورزی از دیدگاه دانش‌آموختگان پرداختند و با بررسی و مطالعه‌ی دیدگاه ۱۰۰ دانش‌آموخته دانشگاه علوم کشاورزی زنجان دریافتند که عدم وجود حمایت دولتی کافی، توانایی مالی محدود جهت تأمین اشتغال در بخش کشاورزی و عدم وجود کارآیی آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها موانع اصلی اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی می‌باشند.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

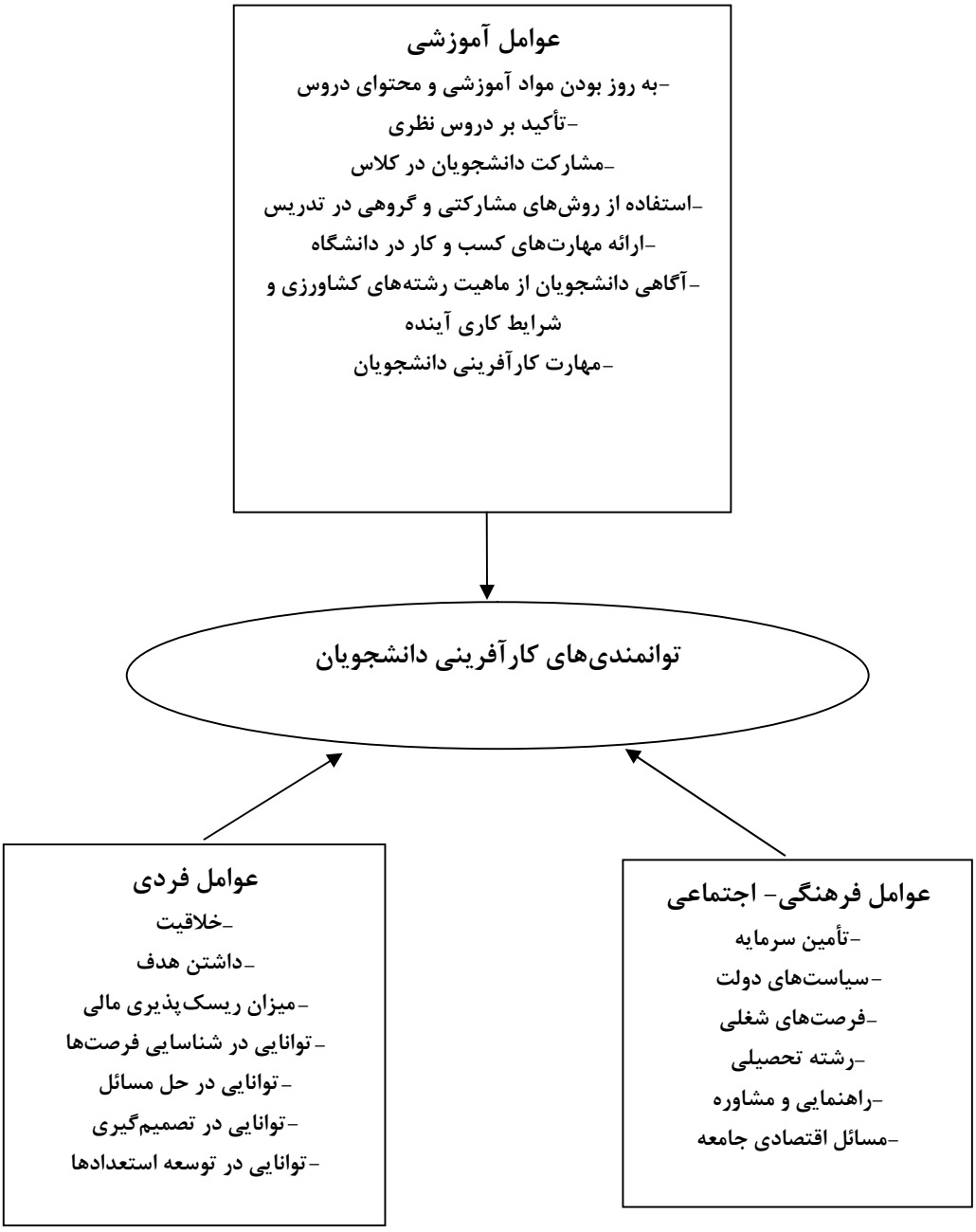
در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت با آشکار شدن ضرورت توجه دانشگاه‌ها به کارآفرینی به‌عنوان یک کارکرد محوری در کنار آموزش و پژوهش، فراهم‌سازی زمینه مساعد برای کارآفرینی دانشجویان و تسهیل کارآفرینی دانشگاهی بیش از پیش اهمیت یافته است. این مهم نیازمند آسیب‌شناسی به‌منظور شناسایی و رفع موانع و محدودیت‌ها از یک سو و فراهم‌سازی یک محیط حمایتی و ارائه مشوق‌ها از سوی دیگر است. این پژوهش در همین راستا و با هدف شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی دانشجویان انجام شده است که با بررسی پیشینه نگاشته‌های موجود این عوامل در سه دسته عوامل آموزشی، فردی، فرهنگی-اجتماعی قرار گرفته و تأثیر آنها بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت (شکل ۱). لذا، هدف کلی تحقیق حاضر بررسی عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی و اشتغال پس از دانش‌آموختگی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی کشاورزی در دانشگاه یاسوج بوده که در راستای هدف کلی فوق اهداف اختصاصی زیر بررسی شده است:

- تعیین و اولویت‌بندی عوامل فردی، آموزشی، و فرهنگی- اجتماعی مؤثر بر توانمندی کارآفرینی و اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی
- مقایسه دیدگاه دانشجویان نسبت به عوامل آموزشی، فردی، اجتماعی- فرهنگی با توجه به سطح توانمندی و جنسیت آنها
- تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان

مواد و روش‌ها

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی است و از نظر گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات پیمایشی است. متغیرهای این تحقیق شامل عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی دانش آموختگان کشاورزی می باشد. این عوامل در سه دسته متغیر شامل: عوامل آموزشی، عوامل فردی و عوامل اجتماعی- فرهنگی کارآفرینی قرار گرفت. عوامل آموزشی کارآفرینی با ۲۷ گویه شامل به‌روز نبودن مواد آموزشی و محتوای درسی، تأکید بیش از حد بر دروس نظری، عدم مشارکت دانشجویان در کلاس درس و ...، عوامل فردی کارآفرینی با ۱۹ گویه شامل نداشتن خلاقیت، بی‌هدف بودن، و ترس از ریسک مالی و ...، و نهایتاً عوامل اجتماعی - فرهنگی کارآفرینی با ۱۵ گویه شامل مشکل تأمین سرمایه، سیاست های دولت، نبود فرصت‌های شغلی و ... سنجیده شده است. میانگین هر یک از عوامل مؤثر بر کارآفرینی بر مبنای میزان اهمیتی که هر دانشجو برای هر کدام از عوامل قائل شده، با دادن نمره‌ای از صفر (به منزله کم‌ترین میزان تأثیر) تا ۱۰ (به منزله بیشترین اثرگذاری) به آن عامل محاسبه گردیده است. فزون بر این، اولویت‌بندی عوامل آموزشی، فردی و فرهنگی- اجتماعی با در نظر گرفتن میانگین عوامل و به‌منظور دسته‌بندی و بررسی بهتر میزان اهمیت و تأثیر آنها صورت پذیرفته است.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

شکل ۱- چارچوب نظری پژوهش: عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی دانشجویان

جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان کارشناسی کشاورزی سال آخر در دانشکده کشاورزی دانشگاه یاسوج بود که در مجموع ۱۶۰ نفر بوده‌اند. بر همین اساس و با توجه به جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان حجم نمونه ۱۱۰ نفر تعیین گردید که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای یک مرحله‌ای با انتساب متناسب نمونه مورد

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

نظر انتخاب شد. داده‌ها با استفاده از ابزار پرسش‌نامه گردآوری و نهایتاً با استفاده از نرم‌افزار SPSS19 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

برای سنجش میزان روایی ابزار تحقیق، پرسش‌نامه در اختیار چند تن از متخصصین موضوعی قرارگرفت و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ تأیید شد. مقادیر آلفا برای عوامل آموزشی، فردی و فرهنگی- اجتماعی مؤثر در کارآفرینی و میزان توانمندی‌ها و شایستگی‌های کارآفرینی هر یک به ترتیب ۰/۹۷، ۰/۹۳، ۰/۹۵ و ۰/۸۹ بدست آمد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو دسته آمار توصیفی (میانگین، ضریب‌تغییرات) و آمار استنباطی (تی- تست جهت بررسی تفاوت بین دیدگاه دانشجویان بر حسب جنسیت، تحلیل واریانس جهت بررسی تفاوت بین دیدگاه دانشجویان بر حسب میزان توانمندی، تحلیل خوشه‌ای برای گروه‌بندی دانشجویان بر اساس میزان توانمندی کارآفرینی و سپس مقایسه آنها و تحلیل رگرسیونی جهت بررسی میزان تأثیر هر یک از عوامل بر توانمندی‌های کارآفرینی) استفاده شد.

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی و شغلی دانشجویان

یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داده است که میانگین سن دانشجویان مورد مطالعه ۲۳ سال و از لحاظ جنسیت از بین افراد مورد مطالعه ۳۶ درصد پسر و ۶۸/۴ درصد دختر بوده‌اند. از لحاظ سطح تحصیلات والدین، میانگین تحصیلات پدر ۱۲ سال و میانگین تحصیلات مادر ۹ سال بود. نتایج پژوهش در مورد وضعیت اشتغال دانشجویان حاکی از آن است که اکثریت دانشجویان مورد مطالعه غیر شاغل بوده‌اند (۹۳ درصد). همچنین، اکثریت دانشجویان منبع درآمد خود را خانواده عنوان کرده‌اند (۸۲/۵ درصد).

عوامل آموزشی مؤثر در کارآفرینی دانشجویان از دیدگاه پاسخگویان

دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه در مورد عوامل آموزشی مؤثر در کارآفرینی در (جدول ۱) آمده است. همان‌طور که یافته‌های جدول نشان می‌دهد عوامل آموزشی مؤثر در کارآفرینی نظیر وجود فضای مناسب رقابتی در دانشگاه ($\bar{x}$=۵/۹۳)، وجود محیط خوابگاهی پویا و خلاق ($\bar{x}$=۵/۷۱)، مشارکت دانشجویان در کلاس ($\bar{x}$=۵/۷۰)، آگاهی دانشجویان از ماهیت رشته‌های کشاورزی و شرایط کاری آینده ($\bar{x}$=۵/۵۰) و صلاحیت آموزشگران کارآفرینی ($\bar{x}$=۵/۴۹) به ترتیب رتبه‌های اول تا پنجم را به خود اختصاص داده‌اند.

همچنین، عواملی مانند امکان دسترسی به اساتید برای اخذ راهنمایی در خارج از کلاس، قبولی در کنکور و ورود به دانشگاه، عدم تأکید بیش از حد به دروس نظری، به روز بودن مواد آموزشی و محتوای دروس و اعتقاد مسئولین و مدیران به کارآفرینی به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. یافته‌های حاصل از این قسمت پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده توسط حسینی و همکاران (۵)، جوادیان و شجیع (۷) و خسروی‌پور و منجم‌زاده (۸) و امیری و مرادی (۲) مطابقت دارد. این در حالی است که یافته‌های تحقیقات

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

انجام شده توسط رضوی و همکاران (۱۲)، خسروی‌پور و منجم‌زاده (۸) نشان داده است که دانشجویان مورد مطالعه کمبود یا عدم حمایت مالی دانشگاه و نبود قوانین و مقررات حمایتی را مهم‌ترین عوامل آموزشی کارآفرینی عنوان کردند.

جدول ۱- رتبه‌بندی عوامل آموزشی مؤثر در کارآفرینی دانشجویان از دیدگاه پاسخگویان

عوامل آموزشی	میانگین*	ضریب تغییرات	رتبه
جو و فضای مناسب رقابتی در دانشگاه	۵/۹۳	۲/۹۳	۱
محیط خوابگاهی پویا و خلاق	۵/۷۱	۳/۱۱	۲
مشارکت دانشجویان در کلاس	۵/۷۰	۲/۷۹	۳
آگاهی دانشجویان از ماهیت رشته‌های کشاورزی و شرایط کاری آینده	۵/۵۰	۳/۲۴	۴
صلاحیت آموزشگران کارآفرینی	۵/۴۹	۲/۷۹	۵
امکان دسترسی به اساتید برای اخذ راهنمایی در خارج از کلاس	۵/۴۹	۳/۱۰	۶
قبولی در کنکور و ورود به دانشگاه	۵/۴۷	۲/۹۸	۷
تأکید بر دروس نظری	۵/۴۵	۲/۶۵	۸
استفاده از روش‌های مشارکتی، تیمی و گروهی در تدریس	۵/۴۵	۳/۱۲	۹
به روز بودن مواد آموزشی و محتوای دروس	۵/۳۳	۳/۰۸	۱۰
اعتقاد مسئولین و مدیران به کارآفرینی	۵/۳۲	۳/۰۹	۱۱
ارائه مهارت‌های کسب و کار در دانشگاه	۵/۳۱	۳/۳۳	۱۲
آموزش‌های فوق برنامه برای کسب مهارت‌های شغلی	۵/۲۹	۳/۰۵	۱۳
امکان دسترسی به فناوری و دانش روز دنیا	۵/۲۹	۳/۲۲	۱۴
دسترسی به منابع اطلاعاتی و آموزشی کارآفرینی	۵/۱۴	۲/۷۰	۱۵
توانایی و مهارت مدرسان کارآفرینی	۵/۰۷	۲/۹۳	۱۶
وجود فرهنگ و روحیه کارآفرینی در دانشگاه	۵/۰۶	۳/۲۹	۱۷
برگزاری سمینارهای تخصصی کارآفرینی	۵/۰۵	۲/۸۴	۱۸
برنامه‌ریزی منطبق با شرایط و علایق دانشجویان	۵/۰۵	۳/۲۲	۱۹
برخورداری دانشجویان از مهارت‌های مورد نیاز کارآفرینی	۵	۲/۸۱	۲۰
تناسب برنامه‌ریزی آموزشی و درسی با بخش کشاورزی	۴/۹۲	۳/۱۷	۲۱
مهارت کارآفرینی دانشجویان	۴/۷۰	۳/۰۱	۲۲
ارتباط دانشگاه با سازمان‌های اجتماعی ذیربط	۴/۶۶	۲/۹۸	۲۳
قوانین حمایتی مناسب و کافی برای پشتیبانی از دانشجویان کارآفرین	۴/۵۷	۳/۲۶	۲۴
حمایت مالی دانشگاه برای فراهم نمودن مقدمات خود اشتغالی دانشجویان	۴/۵۵	۳/۴۰	۲۵
حمایت دولت از دانشگاه برای فراهم نمودن تسهیلات خود اشتغالی	۴/۵۰	۳/۴۱	۲۶
ارتباط مواد آموزشی و محتوای درسی با نیازهای جامعه و بازار کار	۴/۲۱	۳/۲۸	۲۷
میانگین شاخص	۶/۳۹	۱/۷۶	

*: دامنه میانگین ۱۰-۱ می‌باشد.

رتبه‌بندی عوامل فردی مؤثر در کارآفرینی دانشجویان از دیدگاه پاسخگویان

در این قسمت دیدگاه دانشجویان نسبت به عوامل فردی مؤثر در کارآفرینی مانند خلاقیت، داشتن هدف، میزان ریسک‌پذیری، توانایی در شناسایی فرصت‌ها، توانایی در حل

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

مسائل، توانایی در تصمیم‌گیری و ... بررسی شده است. نتایج حاصل از این بررسی در (جدول ۲) آمده است. همان‌گونه که یافته‌های جدول نشان می‌دهد، مهم‌ترین عوامل فردی کارآفرینی به ترتیب اهمیت عبارتند از: داشتن هدف، باور به خودکارآمدی، خلاقیت، توانایی در تصمیم‌گیری، مسئولیت‌پذیری، مهارت برقراری ارتباط، توانایی در حل مساله، توانایی‌های مدیریتی، توانایی در شناسایی فرصت‌ها و توانایی تفکر به شیوه خلاق و انتقادی که به ترتیب دارای بالاترین رتبه می‌باشند.

جدول ۲- رتبه‌بندی عوامل فردی مؤثر در کارآفرینی دانشجویان از دیدگاه پاسخگویان

عوامل فردی	میانگین*	ضریب تغییرات	رتبه
داشتن هدف	۷/۶۵	۲/۵۷	۱
باور به خودکارآمدی	۷/۵۴	۲/۳۳	۲
خلاقیت	۷/۵۰	۲/۵۴	۳
توانایی در تصمیم‌گیری	۷/۴۸	۲/۲۶	۴
مسئولیت‌پذیری	۷/۴۵	۲/۵۲	۵
مهارت برقراری ارتباط	۷/۳۰	۲/۵۰	۶
توانایی در حل مسائل	۷/۳۹	۲/۴۱	۷
توانایی‌های مدیریتی	۷/۱۹	۲/۴۶	۸
توانایی در شناسایی فرصت‌ها	۷/۱۵	۲/۴۹	۹
توانایی تفکر به شیوه خلاق و انتقادی	۷/۱۱	۲/۳۶	۱۰
توانایی ارائه ایده‌های نو و خدمات جدید	۷/۱۰	۲/۴۶	۱۱
توانایی تشخیص فرصت‌ها در زندگی	۷/۰۴	۲/۳۵	۱۲
قدرت تحمل ابهام	۷/۰۱	۲/۴۲	۱۳
استقلال طلبی	۶/۹۷	۲/۶۶	۱۴
میزان ریسک‌پذیری مالی	۶/۷۵	۲/۶۲	۱۵
احساس مفید بودن	۶/۵۶	۲/۵۶	۱۶
چالش طلبی	۶/۳۹	۲/۷۹	۱۷
توانایی در توسعه استعدادها	۶/۳۵	۲/۹۰	۱۸
اعتقاد به شانس	۴/۷۴	۳/۰۴	۱۹
میانگین شاخص	۶/۹۰	۱/۹۰	

*: دامنه میانگین ۱۰-۱ می‌باشد.

در تشریح این یافته می‌توان گفت اولین و مهم‌ترین گام برای کارآفرینی وجود افرادی خلاق، کارآمد، مسئولیت‌پذیر، و دارای توانایی تفکر خلاق و انتقادی می‌باشد که نشان‌دهنده اهمیت ویژگی‌های فردی کارآفرینی می‌باشد. در واقع می‌توان گفت اگر تمام عوامل آموزشی و اجتماعی برای کارآفرینی فراهم باشد ولی خود فرد ویژگی‌های لازم برای کارآفرینی را نداشته باشد، نمی‌توان انتظار داشت کارآفرینی و اشتغال به‌وجود آید. نتایج حاصل از این قسمت در مطالعات دیگران نیز تأیید شده است. هزارجریبی (۶) طی مطالعه‌ای نتیجه گرفت که بین میزان آموزش‌های رسمی دانشگاهی و ویژگی‌های فردی کارآفرینی از

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

جمله تمایل به ریسک‌پذیری، نیاز به پیشرفت و خلاقیت رابطه معنی‌دار وجود دارد. محققین دیگر از جمله پوستیگو (۱۱) و هزارجریبی (۶) معتقدند که مهم‌ترین خصیصه‌ای که کارآفرینان را از سایرین متمایز می‌سازد، خلاقیت و نوآوری است. همچنین، احمدپور داریانی (۱) نیز خصیصه خلاقیت را مهمترین عامل در کارآفرینی فرد می‌داند. وسترگارد (۱۵) و گیب (۳) نیز در پژوهش خود عوامل فردی شامل نداشتن ویژگی‌های کارآفرینی مانند نداشتن اعتماد به نفس، بدبینی و منفی‌نگری، ناتوانی در ارائه راه‌حل‌های سازنده و مفید را به عنوان مهم‌ترین عوامل و موانع کارآفرینی مطرح کردند.

رتبه‌بندی عوامل اجتماعی- فرهنگی در کارآفرینی دانش‌آموختگان از دیدگاه پاسخگویان

از جمله عوامل فرهنگی- اجتماعی مؤثر در کارآفرینی عبارتند از تأمین سرمایه، سیاست‌های دولت، فرصت‌های شغلی رشته تحصیلی، راهنمایی و مشاوره، مسائل اقتصادی جامعه، وجود قوانین و مقررات برای راه‌اندازی کسب و کار و .... در این قسمت دیدگاه دانشجویان نسبت به هریک از این عوامل بررسی شده است. نتایج حاصل از این بررسی در (جدول ۳) نشان داده شده است. همان‌طور که یافته‌های جدول نشان می‌دهد، مهم‌ترین عوامل فرهنگی- اجتماعی مؤثر در کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان به ترتیب اهمیت عبارتند از: مسائل اقتصادی جامعه، جذابیت حرفه کارآفرینی، رضایت والدین نسبت به تصمیم برای راه‌اندازی کسب و کار، وجود زیرساخت‌های تجاری-تخصصی و حرفه‌ای مورد نیاز شرکت‌های جدید و در حال رشد، انتقال شایسته نتایج تحقیقات و توسعه دولت به شرکت‌های جدید و در حال رشد، وجود قوانین برای راه‌اندازی کسب و کار، تأمین سرمایه، تأکید نظام تعلیم و تربیت در توسعه کارآفرینی.

نتایج حاصل از تحقیقات وسترگارد (۱۵) و گیب (۳) یافته‌های این بخش از پژوهش را تأیید می‌کنند. آنها در پژوهش خود عوامل اجتماعی شامل شرایط محیطی جامعه و فرهنگ حاکم نظیر مناسبات حاکم بر سازمان کار، سیاست های دولت، خانواده، مشکلات فرهنگی و اقتصادی جامعه، مشکل تأمین سرمایه، نبود فرصت‌های شغلی مشخص را به‌عنوان مهم‌ترین عوامل و موانع کارآفرینی مطرح کردند.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

جدول ۳- رتبه‌بندی عوامل اجتماعی- فرهنگی در کارآفرینی دانش‌آموختگان از دیدگاه پاسخگویان

عوامل فرهنگی- اجتماعی	میانگین*	ضریب تغییرات	رتبه
مسائل اقتصادی جامعه	۶/۷۵	۲/۸۵	۱
جذابیت حرفه کارآفرینی	۶/۷۱	۲/۹۸	۲
رضایت والدین نسبت به تصمیم برای راه‌اندازی کسب و کار	۶/۴۷	۲/۹۳	۳
زیرساخت‌های تجاری- تخصصی و حرفه‌ای مورد نیاز شرکت‌های جدید و در حال رشد	۶/۱۵	۲/۹۷	۴
انتقال شایسته نتایج تحقیقات و توسعه دولت به شرکت‌های جدید و در حال رشد	۶/۱۱	۲/۷۳	۵
وجود قوانین برای راه‌اندازی کسب و کار	۶/۰۶	۳/۰۲	۶
تأمین سرمایه	۶	۳/۲۳	۷
تأکید نظام تعلیم و تربیت بر توسعه کارآفرینی	۵/۹۷	۳/۰۴	۸
فضای آزاد بازار برای شرکت‌های جدید و در حال رشد	۵/۹۰	۲/۹۵	۹
راهنمایی و مشاوره	۵/۷۱	۲/۸۸	۱۰
برنامه‌های دولتی برای کمک به شرکت‌های جدید و در حال رشد	۵/۶۸	۳/۰۹	۱۱
فرصت‌های شغلی	۵/۶۶	۳/۱۸	۱۲
رشته تحصیلی	۵/۶۵	۳/۰۹	۱۳
هنجارهای اجتماعی و فرهنگی	۵/۶۱	۲/۷۷	۱۴
سیاست‌های دولت	۵/۴۹	۳/۲۲	۱۵
میانگین شاخص	۶	۲/۳۱	

*: دامنه میانگین ۱۰-۱ می‌باشد.

رتبه‌بندی عوامل مؤثر در کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه

دانشجویان مورد مطالعه معتقدند از میان عوامل مؤثر در کارآفرینی (آموزشی، فردی، فرهنگی- اجتماعی) عوامل فردی دارای بالاترین اهمیت و رتبه می‌باشند ($\bar{x}$=۶/۹۰). همچنین، عوامل آموزشی در مرتبه دوم و عوامل فرهنگی- اجتماعی دررتبه سوم قرار دارند (جدول ۴). به عبارت دیگر، از دیدگاه دانشجویان عوامل فردی نظیر خلاقیت، داشتن هدف، توانایی در شناسایی فرصت‌ها، توانایی در تصمیم‌گیری، میزان ریسک‌پذیری مالی، توانایی مدیریتی، مسئولیت‌پذیری دارای بیشترین اهمیت در کارآفرینی دانشجویان می‌باشد. اهمیت بیشتر ویژگی‌های کارآفرینانه فرد (عوامل فردی) نسبت به عوامل بیرونی و محیطی طبق نظر دانشجویان نشان می‌دهد که پرورش این ویژگی‌ها در افراد مختلف لازم و از طریق آموزش امکان‌پذیر است. در عصر فراصنعتی یا عصر اطلاعات که سرعت تغییر و تحولات بسیار بالا بوده، اهمیت نیروی انسانی خلاق از هر دوره بیشتر احساس می‌شود تا بتوانند با تفکر و اندیشه خود، به خلاقیت و کارآفرینی بپردازند. هر دوره آموزشی موفقی می‌تواند فضا و بستری را برای بهبود شاخص‌هایی چون خلاقیت، توانایی حل مساله و تصمیم‌گیری، توانایی مدیریتی و ... فراهم آورد. باید توجه داشت که برخی ویژگی‌های فردی کارآفرینی را می‌توان به‌صورت مستقیم آموزش داد، اما بعضی ویژگی‌ها را به‌صورت غیرمستقیم و از طریق تغییر در بعضی رویکردهای نظام آموزشی و از جمله تغییر در شیوه‌های آموزشی می‌توان تقویت نمود.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

جدول ۴- رتبه‌بندی عوامل مؤثر در کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه

عوامل مؤثر در کارآفرینی دانشجویان	میانگین*	اولویت
عوامل آموزشی	۶/۳۹	۲
عوامل فردی	۶/۹۰	۱
عوامل فرهنگی - اجتماعی	۶	۳

*: دامنه میانگین ۱۰-۱ می‌باشد.

نتایج حاصل از تحقیقات گیب (۳) و وسترگارد (۱۵) یافته‌های این قسمت از پژوهش را تأیید می‌کند.

رتبه‌بندی توانمندی‌ها و شایستگی‌های کارآفرینی دانشجویان مورد مطالعه

در این قسمت میزان توانمندی و شایستگی کارآفرینی دانشجویان مورد مطالعه سنجیده شده است. همان‌طورکه یافته‌های (جدول ۵) نشان می‌دهد، میزان توانمندی و شایستگی دانشجویان متوسط می‌باشد ($\overline{X}$=۶/۸۴). با مرور مجدد (جدول ۵) مشخص می‌شود که دانشجویان مورد مطالعه بیشترین توانمندی را به ترتیب در روابط اجتماعی، خلاقیت، توانمندی‌های ارتباطی و رهبری و توانمندی‌های حل مساله دارا می‌باشند. همان‌طور که یافته‌ها نشان می‌دهد میزان توانمندی کارآفرینی دانشجویان مورد بررسی کمی بالاتر از حد متوسط می‌باشد که می‌توان با فراهم کردن عوامل مساعدتر آموزشی و بهبود عوامل فردی و فرهنگی- اجتماعی کارآفرینی میزان توانمندی را در آنها بهبود داد تا بتوانند با کسب این توانمندی‌ها و با ایجاد شغل، معضل بیکاری دانش‌آموختگان کشاورزی را کاهش دهند.

جدول ۵- رتبه‌بندی توانمندی‌ها و شایستگی‌های کارآفرینی دانشجویان مورد مطالعه

توانمندی‌ها و شایستگی‌های فردی کارآفرینی	میانگین*	ضریب تغییرات	اولویت
روابط اجتماعی	۷/۳۴	۲/۵۵	۱
خلاقیت	۷/۲۱	۲/۴۴	۲
مهارت‌های ارتباطی و رهبری	۷/۰۵	۲/۶۲	۳
مهارت‌های حل مسئله	۶/۵۲	۲/۵۵	۴
مهارت در تولید کالا و خدمات	۶/۴۷	۲/۵۵	۵
مهارت شناسایی فرصت‌ها	۶/۴۷	۲/۷۳	۶
میانگین شاخص	۶/۸۴	۲/۰۹	

*: دامنه میانگین ۱۰-۱ می‌باشد.

مقایسه دیدگاه دانشجویان نسبت به عوامل آموزشی، فردی، اجتماعی - فرهنگی با توجه به سطح توانمندی آنها

در این قسمت افراد مورد مطالعه از لحاظ میزان توانمندی‌های کارآفرینی و عوامل مؤثر بر آن مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. ابتدا با استفاده از روش تحلیل خوشه‌ای (روش K-mean)، دانشجویان کشاورزی به سه گروه: توانمندی کم، توانمندی متوسط و توانمندی زیاد تقسیم شدند و سپس به مقایسه دیدگاه

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

سه گروه از دانشجویان با سطح توانمندی کم، متوسط و زیاد پرداخته شد. نتایج حاصل از این بررسی در (جدول ۶) آمده است. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری در دیدگاه سه گروه توانمندی نسبت به عوامل آموزشی، فردی و فرهنگی- اجتماعی کارآفرینی وجود دارد. آزمون تعقیبی LSD[1] نشان داد که تفاوت معنی‌داری در دیدگاه دانشجویان با توانمندی زیاد و دانشجویان با توانمندی متوسط و کم نسبت به اهمیت عوامل فرهنگی- اجتماعی وجود دارد.

جدول ۶- مقایسه عوامل فردی و عوامل فرهنگی- اجتماعی دانشجویان با توجه به سطح توانمندی آنها

متغیر	میزان توانمندی‌ها و شایستگی‌های فردی کارآفرینی*			F	P-value
	کم	متوسط	زیاد		
عوامل فرهنگی- اجتماعی**	۴/۳۸[b]	۵/۴۴[b]	۷/۳۶[a]	۱۴/۶۱	۰/۰۰۰۱
عوامل فردی**	۵/۲۱[c]	۶/۶۵[b]	۸/۰۹[a]	۱۹/۲۳	۰/۰۰۰۱
عوامل آموزشی**	۳/۷۳[c]	۵/۸۱[b]	۸/۳۳[a]	۱۷/۸۵	۰/۰۰۰۱

*: در ردیف میانگین‌هایی که با حروف مشابه نشان داده شدند، در سطح ۰/۰۵ تفاوت معنی‌داری ندارند (LSD).

**: شاخص می‌تواند بین ۴-۲۰ متغیر باشد.

در واقع دانشجویان با سطح توانمندی بالا اهمیت بیشتری برای عوامل فرهنگی- اجتماعی نسبت به دو گروه دیگر قائل می‌باشند و معتقدند که عوامل فرهنگی- اجتماعی (جدول ۶) تأثیر بیشتری در کارآفرینی دانشجویان دارند. این یافته نقش و اهمیت مسائل فرهنگی- اجتماعی در بروز کارآفرینی را نشان می‌دهد. همچنین مرور مجدد نتایج (جدول ۶) نشان می‌دهد که هر سه گروه دانشجویان (توانمندی کم، متوسط، و زیاد) از نظر عوامل فردی و آموزشی کارآفرینی تفاوت معنی‌داری نشان داده‌اند. در تفسیر این یافته می‌توان گفت دانشجویان توانمند در کارآفرینی، معتقدند ویژگی‌های فردی کارآفرینی (مثل خلاقیت، خودکارآمدی، توان تصمیم‌گیری، مسئولیت‌پذیری و ...) و عوامل آموزشی کارآفرینی (مثل وجود فضای مناسب رقابتی در دانشگاه، وجود محیط خوابگاهی پویا و خلاق، مشارکت دانشجویان در کلاس، آگاهی دانشجویان از ماهیت رشته‌های کشاورزی و شرایط کاری آینده و ...) تأثیر بیشتری در بروز کارآفرینی دارد. همچنین هرچه ویژگی‌ها و عوامل فردی و آموزشی کارآفرینی بیشتر می‌شود، توانمندی کارآفرینانه دانشجویان نیز بیشتر می‌گردد.

مقایسه دیدگاه دانشجویان نسبت به عوامل مؤثر در کارآفرینی با توجه به جنسیت آنها

در این قسمت دیدگاه پسران و دختران دانشجو نسبت به عوامل مؤثر در کارآفرینی (آموزشی، فردی، اجتماعی- فرهنگی) مقایسه شده است. نتایج حاصل از این بررسی در (جدول ۷) نشان داده شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که دیدگاه دختران و پسران نسبت به عوامل فردی و عوامل

1- Least Square Difference (LSD)

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

فرهنگی- اجتماعی تفاوت معنی‌دار نداشت. اما در مورد عوامل آموزشی مؤثر در کارآفرینی تفاوت معنی‌داری میان دختران و پسران مشاهده شده است. همان‌گونه که یافته‌های (جدول ۷) نشان می‌دهد دختران اهمیت بیشتری برای عوامل آموزشی قائل می‌باشند. از جمله مواردی که در این پژوهش بررسی شده است وجود تفاوت در میانگین عوامل آموزشی کارآفرینی دانشجویان دختر و پسر است که بررسی این موضوع با توجه به حضور هرچه بیشتر دانشجویان دختر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، اهمیت خاصی دارد. اما در تحقیق انجام شده توسط شیری و عربی (۱۴) در بررسی نگرش دانشجویان کشاورزی نسبت به کارآفرینی، تفاوت معنی‌داری بین نگرش کارآفرینی دانشجویان دختر و پسر مشاهده نشد.

جدول ۷- مقایسه دیدگاه دانشجویان نسبت به عوامل مؤثر در کارآفرینی با توجه به جنسیت آنها

متغیر	جنسیت		آماره t	P-value
	دختر	پسر		
عوامل آموزشی*	۵/۴۲	۴/۲۱	-۲/۳۸	۰/۰۱**
عوامل فردی	۷/۰۱	۶/۹۶	-۰/۱۴	۰/۸۸
عوامل فرهنگی- اجتماعی	۶/۱۴	۵/۸۰	-۰/۶۶	۰/۵۰

*: دامنه میانگین بین ۱ تا ۱۰ متغیر است. **: معنی‌دار در سطح ۵ درصد.

تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان

در (جدول ۸) رابطه عوامل آموزشی، فردی، فرهنگی - اجتماعی، وضعیت اشتغال، سن، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر با توانمندی‌های کارآفرینی بررسی شده است. همان‌طور که یافته‌های جدول نشان می‌دهد، عوامل آموزشی، عوامل فردی، عوامل فرهنگی- اجتماعی، و وضعیت اشتغال (شاغل یا بیکار با کد صفر و یک) دارای رابطه مثبت و معنی‌دار با توانمندی‌های کارآفرینی می‌باشند. در تفسیر این یافته می‌توان گفت هرچه عوامل آموزشی نظیر وجود جو و فضای مناسب رقابتی در دانشگاه، محیط خوابگاهی پویا و خلاق، مشارکت دانشجویان در کلاس، آگاهی دانشجویان از ماهیت رشته‌های کشاورزی و شرایط کاری آینده، صلاحیت آموزش‌گران کارآفرینی، و امکان دسترسی به اساتید برای اخذ راهنمایی در خارج از کلاس و ....، عوامل فردی نظیر داشتن هدف، باور به خودکارآمدی، خلاقیت، توانایی در تصمیم‌گیری، مسئولیت‌پذیری، توانمندی برقراری ارتباط و ...، عوامل فرهنگی- اجتماعی شامل مسائل اقتصادی جامعه، جذابیت حرفه کارآفرینی، رضایت والدین نسبت به تصمیم برای راه‌اندازی کسب و کار، زیرساخت‌های تجاری - تخصصی و حرفه‌ای مورد نیاز شرکت‌های جدید و در حال رشد، انتقال شایسته نتایج تحقیقات و توسعه دولت به شرکت‌های جدید و در حال رشد و .... فراهم‌تر باشد و میانگین بالاتری داشته باشد، توانمندی‌های کارآفرینی فرد نیز بیشتر خواهد بود. از طرف دیگر شاغل بودن

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

فرد نیز باعث افزایش توانمندی‌های کارآفرینی وی خواهد شد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که بهبود عوامل فردی، آموزشی، فرهنگی - اجتماعی و فراهم کردن زمینه اشتغال دانشجویان می‌تواند تأثیر مثبت و سازنده‌ای در افزایش توانمندی‌های کارآفرینی آنان داشته باشد. این یافته با نتایج حاصل از تحقیقات خسروی‌پور و منجم‌زاده (۸) و رضوی و همکاران (۱۲) همخوانی دارد.

جدول ۸- ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش با توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان

متغیر	مقدار ضریب همبستگی پیرسون	P-value
وضعیت اشتغال	۰/۲۲	۰/۰۱
سن	-۰/۰۶	۰/۲۶
تحصیلات پدر	-۰/۰۱	۰/۴۲
تحصیلات مادر	۰/۱۳	۰/۰۸۵
عوامل آموزشی	۰/۷۵	۰/۰۰۰۱
عوامل فردی	۰/۵۳	۰/۰۰۰۱
عوامل فرهنگی- اجتماعی	۰/۴۷	۰/۰۰۰۱

به‌منظور بررسی توانایی متغیرهای مستقل تحقیق (عوامل آموزشی، فردی، فرهنگی- اجتماعی، وضعیت اشتغال) در پیش‌بینی میزان توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان از رگرسیون خطی استفاده شد. برای این منظور گویه‌های مربوط به متغیر عوامل آموزشی با هم جمع و نهایتاً شاخص عوامل آموزشی از حاصل‌جمع گویه‌ها بدست آمده که با تقسیم عدد حاصل بر تعداد گویه‌ها عددی بین ۱ تا ۱۰ خواهد بود که بدین صورت شاخص عوامل آموزشی متغیری نسبی خواهد بود که می‌تواند وارد معادله رگرسیون شود. در مورد عوامل فردی و فرهنگی- اجتماعی نیز به همین صورت عمل شده است. نتایج حاصل از این بررسی در (جدول ۹) نشان داده شده است. از آنجا که تنها ضریب همبستگی چهار عامل فردی، آموزشی، فرهنگی- اجتماعی و وضعیت اشتغال با متغیر توانمندی‌های کارآفرینی (جدول ۸) معنی‌دار شده است، لذا تنها این چهار عامل وارد معادله رگرسیون شدند.

میزان R^2 محاسبه شده (۰/۸۱) نشان‌دهنده تأثیرگذاری متغیرهای مستقل در توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان است. در تفسیر میزان R^2 می‌توان گفت که در مجموع این چهار عامل (عوامل آموزشی، فردی، فرهنگی- اجتماعی و وضعیت اشتغال) ۸۱ درصد از تغییرات واریانس توانمندی‌های کارآفرینی را تبیین می‌کنند.

در جدول ۹ میزان هر متغیر و تأثیر آنها در مدل مشخص می‌شود. اما همان‌طور که یافته‌های جدول نشان می‌دهد تنها تأثیر سه عامل فردی، آموزشی و فرهنگی- اجتماعی بر توانمندی کارآفرینی دانشجویان معنی‌دار شده است. به عبارت دیگر، تغییرات واریانس توانمندی کارآفرینی دانشجویان را می‌توان از

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

طریق عوامل فردی، آموزشی و فرهنگی- اجتماعی تبیین کرد. مقدار بتا برای عوامل آموزشی ۰/۸۲ است که نشان‌دهنده بیشترین تأثیر افزایشی می‌باشد، یعنی هرچه عوامل آموزشی بهبود یابد، توانمندی کارآفرینی دانشجویان نیز بیشتر می‌شود. لذا، با توجه به توضیحات ارائه شده و نتایج جدول ۹، معادله خطی حاصل از تأثیر عوامل آموزشی، فرهنگی- اجتماعی بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان در دانشکده‌های کشاورزی به‌صورت زیر می‌باشد:

$$Y=0.22+0.13X_1+0.92X_2+0.60X_3$$

Y= توانمندی کارآفرینی

X_1= عوامل فرهنگی - اجتماعی

X_2= عوامل آموزشی

X_3= عوامل فردی

در تفسیر معادله فوق می‌توان گفت که اگر واریانس عوامل فرهنگی- اجتماعی یک واحد افزایش یابد، واریانس توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان ۰/۱۵ افزایش خواهد یافت. از طرف دیگر، تغییر یک واحد در واریانس عوامل فردی موجب افزایش ۰/۵۲ در واریانس توانمندی کارآفرینی دانشجویان خواهد شد. فزون بر آن، اگر واریانس عوامل آموزشی به میزان یک واحد افزایش یابد، واریانس متغیر توانمندی‌های کارآفرینی به میزان ۰/۸۲ افزایش خواهد یافت. نتایج حاصل از تحقیقات خسروی‌پور و همکاران (۸) و وسترگارد (۱۵) با این نتایج همخوانی دارد.

جدول ۹- تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان

متغیر	بی	بتا	تی	P-value
مقدار ثابت	۰/۲۲	-	۳/۱۸	۰/۰۰۲
وضعیت اشتغال	۰/۲۴	۰/۰۳	۰/۶۹	۰/۴۸
عوامل آموزشی	۰/۹۲	۰/۸۲	۱۵/۶۳	۰/۰۰۲
عوامل فردی	۰/۶۰	۰/۵۲	۵/۲۲	۰/۰۰۱
عوامل فرهنگی- اجتماعی	۰/۱۳	۰/۱۵	۳/۰۷	۰/۰۰۳
Sig=۰/۰۰۰۱	F=۱۱۱/۴۴	R^2 Adj =۰/۸۰	R^2=۰/۸۱	R= ۰/۹۰

دغدغه آموزش عالی امروز این است که دانش‌آموختگان آن بتوانند از دانش عملی و توانمندی‌های حرفه‌ای برخوردار شوند تا بتوانند کارآفرینی کنند و مشاغلی تازه پدید آورند. امروزه دانشجویان به خوبی این موضوع را درک کرده‌اند که در بیرون از دانشگاه شغل آماده‌ای منتظر آنها نیست و خود باید به فکر ایجاد کسب و کار باشند. خوشبختانه، این شرایط موجب شده که انگیزه کارآفرین شدن در دانشجویان شکل بگیرد، لیکن این انگیزه هنوز به صورت بالقوه است و به‌صورت بالفعل درنیامده است.

کشاورزی، به‌عنوان یکی از سه بخش عمده اقتصادی، در کنار بخش صنعت و خدمات و بخش تأمین‌کننده غذای جوامع شهری جایگاه ویژه‌ای دارد. اما متأسفانه این رشته نیز همانند

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

بسیاری از رشته‌های تحصیلی در دانشگاه‌ها با مشکل بیکاری روبرو است. یکی از راه‌های فائق آمدن بر این مساله، ارائه تعریفی نو از مقوله کار و اشتغال و گذر از کارجویی و کاریابی به کارآفرینی و نیز اشاعه آن از طریق آموزش می‌باشد.

امروزه آموزش کارآفرینی در نظام آموزش عالی کشاورزی از دو جنبه حائز اهمیت است: اول شرایط جدید جامعه جهانی و بازار کار که ایجاب می‌کند دانشجویان آموزش عالی به‌صورت کارآفرینانه آموزش ببینند تا بتوانند در مواجه با شرایط جدید، موفق عمل کنند و دوم شرایط جدید بازار کشاورزی در سطح بین‌المللی که به‌صورت کاملاً رقابتی است. بخش کشاورزی ایران به‌منظور موفقیت در سطح بین‌المللی نیازمند افرادی است که بتوانند در رقابت با سایر کشورها موفق عمل کنند و به رشد و توسعه کشاورزی ایران کمک نمایند. لذا در این مقاله سعی شده است تا عوامل مؤثر بر توانمندی کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان مورد بررسی قرار گیرد.

نتایج تحقیق حاکی از آن است که دانشجویان مورد مطالعه عواملی مانند پویایی، مشارکت، رقابت، آگاهی و دانش که منجر به مشارکت خودجوش دانشجویان در برنامه‌ها می‌شود را دارای بیشترین اهمیت و برعکس عواملی مثل تأمین مسائل مالی برای خود اشتغالی، قوانین و مقررات، حمایت دولت، تناسب برنامه درسی، را دارای کم‌ترین اهمیت در کارآفرینی می‌دانند.

با توجه به نتایج تحقیق می‌توان گفت که وجود فرهنگ کارآفرینی در جامعه به نحوی که افراد جامعه ارزش و احترام ویژه‌ای برای کارآفرین و برای ایده‌های جدید و خلاق قائل بوده و حمایت کافی از طرف مردم و دولت صورت گیرد، مسلماً می‌تواند انگیزه کارآفرینی در دانشجویان و دیگر افراد را تقویت کند. اما اگر فرد احساس کند که در جامعه از افراد کارآفرین نه تنها قدردانی نمی‌شود بلکه فردی که به‌دنبال کارآفرینی می‌رود با مخالفت از سوی خانواده و نهادهای دولتی مواجه شده و برای تصویب و اجرای طرح خود بایستی مراحل دشوار و طولانی سپری کند، انگیزه او کاهش یافته و در جستجوی شغلی آماده خواهد بود. به علاوه یافته‌های تحقیق حاکی از آن بود که تقریباً همه دانشجویان مورد مطالعه اشتغال به غیر تحصیل نداشته و منبع تأمین در آمد آنها خانواده می‌باشد. از آنجا که میانگین توانمندی‌ها و شایستگی‌های کارآفرینی در آنها در حد خوبی می‌باشد، لذا شاید بتوان گفت دلیل بیکاری آنها و نداشتن استقلال مالی تاکنون شاید ناتوانی در شناسایی فرصت‌ها، عدم باور به خودکارآمدی، عدم ریسک‌پذیری مالی (عوامل فردی) و عدم حمایت مالی دانشگاه برای فراهم نمودن مقدمات خوداشتغالی دانشجویان، عدم ارتباط دانشگاه با سازمان‌های اجتماعی ذیربط (عوامل آموزشی)، عدم رضایت والدین نسبت به تصمیم برای راه‌اندازی کسب و کار، وجود قوانین سخت برای راه‌اندازی کسب و کار (عوامل فرهنگی- اجتماعی) باشد. اهمیت بیشتر ویژگی‌های کارآفرینانه فرد (عوامل فردی) نسبت به عوامل بیرونی و محیطی طبق نظر دانشجویان نشان می‌دهد که پرورش این

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

ویژگی‌ها در افراد مختلف لازم است و از طریق آموزش امکان‌پذیر است.

از جمله مواردی که در این پژوهش بررسی شده است وجود تفاوت در میانگین عوامل آموزشی کارآفرینی دانشجویان دختر و پسر است که بررسی این موضوع با توجه به حضور هرچه بیشتر دانشجویان دختر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، اهمیت خاصی دارد. در نهایت با توجه به نتایج بدست آمده پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- با توجه به یافته‌های تحقیق عوامل فردی دارای تأثیر معنی‌داری بر کارآفرینی دانشجویان می‌باشد. لذا، با توجه به این یافته پیشنهاد می‌شود که برنامه درسی بر اساس یادگیری مشارکت‌محور با استفاده از شیوه‌های تدریس متنوع مانند روش طوفان اندیشه و حل مساله باشد که موجب شود قدرت تخیل، تفکر دانشجویان در دانشگاه فعال شده و موجب افزایش خلاقیت در دانشجویان شود.

- طبق یافته‌های تحقیق عوامل فرهنگی- اجتماعی نیز دارای تأثیر زیادی در کارآفرینی دانشجویان می‌باشد. لذا، پیشنهاد می‌شود با ایجاد مراکز مشاوره کارآفرینی و تبلیغات برای جذاب‌تر شدن کارآفرینی جهت تقویت عوامل فرهنگی - اجتماعی کارآفرینی اقدام شود.

- یافته‌های تحقیق نشان داده است که مسائل اقتصادی و تأمین سرمایه (عوامل فرهنگی- اجتماعی) نیز تأثیر به‌سزایی در کارآفرینی دانشجویان خواهد داشت، لذا پیشنهاد می‌شود تسهیلات بخش‌های اشتغال‌زایی خصوصاً در امر کشاورزی به صورت برنامه‌ریزی شده و از طریق مراجع ذیصلاح به اطلاع دانشجویان برسد تا در طی دوران تحصیل با آینده شغلی و فرصت‌های شغلی موجود آشنا شوند.

- با توجه به نقش مهم عوامل آموزشی در توانمندی کارآفرینی دانشجویان پیشنهاد می‌شود که دانشگاه‌ها با برگزاری کارگاه‌های کارآفرینی و اشتغال و همچنین کارگاه کارآفرینی و تدوین طرح تجاری و با اختصاص تسهیلات و مشوق‌های مالی به بهترین طرح جو مشارکتی، رقابتی و پویا را در دانشگاه به وجود آورند و از طرف دیگر دانشجویان بتوانند طرح‌های خود را ارائه و پس از بررسی متخصصان از حمایت مالی دانشگاه برای اجرای آن برخوردار شوند.

- پیشنهاد می‌شود با برگزاری کارگاه‌های آموزشی با موضوع آشنایی با تجربه‌های افراد کارآفرین، روش‌های خلاقیت و نوآوری جهت تقویت عوامل فردی کارآفرینی اقدام شود. همچنین، تشویق دانشجویان به کارآفرینی از سوی افرادی که برای آنان مهم تلقی می‌گردند مانند دوستان، پدر و مادر، استادان و غیره و نیز ارزش و بها دادن به کارآفرینان از سوی جامعه پیشنهاد می‌شود.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

منابع

1. Ahmadpour Dariani, M. and S.M. Moghimi. 2006. Foundations of entrepreneurship. 3th edn.Tehran: Farandish Publication. (In Persian)
2. Amiri, A.N. and Y. Moradi. 2008. Students' entrepreneurial attitudes and barriers of it. Research and Planning in Higher Education, 49: 45-67. (In Persian)
3. Gibb, A. 2002. Creating conductive environment for learning and entrepreneurship. Industry and Higher Education, 16: 135-148.
4. Hosseini, S.M. and B. Khosravipour. 2006. Entrepreneurship: evolution of contexts and viewpoints and role of training in entrepreneurship. In: Proceedings of the Iranian Agricultural Education Seminar, Tehran: Tarbiat Modarres University. (In Persian)
5. Hosaini, S.M., S.J. Farajollah Hosaini and M.R. Soleimanpour. 2010. Identify and analyze barriers to entrepreneurship in agricultural education from the perspective of graduate students in Tehran. Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research, 42-1: 368-395. (In Persian)
6. Hezarjaribi, J. 2003. Evaluation of entrepreneurship graduates in the humanities, social and cultural issues in Tehran. PhD Thesis, Faculty of Literature Humanities, Esfahan University. (In Persian)
7. Javadian Sarraf, N. and R. Shaji. 2009. Physical education students' attitudes to entrepreneurship barriers and business start-up problems after graduation. Research on Sport Sciences, 1: 81-95. (In Persian)
8. Khosravipour, B. and Z. Monajemzadeh. 2011. Ramin agricultural and Natural Resources Graduate Student perspectives on entrepreneurship and employment factors and barriers affecting agricultural graduates. Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research, 42-1: 105-116. (In Persian)
9. Lacetera, N. 2008. Academic entrepreneurship. MIT doctoral dissertation. USA, Massachusetts Institute of Technology.
10. Mousavi, S.GH. 2010. Identify barriers to academic entrepreneurship from the perspective of Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources faculty. M.Sc Thesis, Faculty of Entrepreneurship, Tehran University. (In Persian)
11. Postigo, S. 2002. Entrepreneurship education in Argentina: The Case of Santander University. In Proceedings of the Conference Entitled. The Internationalizing in Entrepreneurship Education and Training; Malaysia, July 8-10.
12. Razavi, S.M., N. Fallah Haghighi, A. Rezvanfar and Kh. Kalantari. 2012. Analysis of barriers to entrepreneurship in the College of Agriculture of the student's perspective. Public Administration, 4: 59-78. (In Persian)
13. Savari, M., V. Sarani and S. Saki. 2013. Analysis of barriers to entrepreneurship in agricultural higher education system. Entrepreneur Finder, 30: 62-71. (In Persian)
14. Shiri, N. and R. Arabi. 2011. Investigation attitudes of agricultural students toward entrepreneurship. First Entrepreneurship Conference in Iran.14 pp. (In Persian)
15. Vestergaard, J. 2005. Mobilizing universities: barriers to university entrepreneurship and how to overcome them. A paper for presentation at the 5th Triple Helix Conference, Sesseion9- National policies, 2-18 pp.
16. Wyrwinski, J. 2008. New technologies, new firms, new challenges: academic entrepreneurship. Wyrwinski.pl, 15: 112-118.

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]

Factors Affecting Entrepreneurship Empowerment and Employment After Graduation (The Case of the Bachelor Students of Agriculture in Yasouj University)

Sedighe Gasemii[1], Samira Bahramian[2] and Mostafa Ahmadvand[3]

1- Ph.D. Student, University of Yasuj, (Corresponding author: ghasemi.s.sh@gmail.com)
2 and 3- Ph.D. Student and Assistant Professor, University of Yasouj
Received: September 8, 2014 Accepted: December 22, 2014

Abstract

The Unemployment of agricultural graduates has been one of the most important challenges of higher education systems in recent years, and has had the negative effects on students' learning and motivation. But it seems that according to the capacity of the agricultural sector in Iran, this problem can be solved by enhancing students' entrepreneurship empowerment. Thus, the main purpose of the present study was to identify the factors affecting entrepreneurship empowerment and employment of students after graduation that implemented by survey method. The statistical population of the study was the senior students at Yasouj University (160 person), that 110 of them selected by proportional stratified random sampling. Data were gathered using questionnaires. The face validity and reliability of the questionnaire was confirmed by experts and pilot study, and measuring Cronbach's alpha (0.89 - 0.97). The results of the study showed that the majority of students believed, individual, socio-cultural and educational factors respectively have the greatest effect on students' entrepreneurial skills. The most important individual factors includes self-efficacy beliefs and creativity; the most important socio-cultural factors includes community's economic issues and the attractiveness of entrepreneurship career; and the most important educational factors includes the existence of competitive environment in university and the creative and dynamic environment in dorms. The results showed that the respondents have more potential in social relations, creativity, and leadership and communication skills, respectively. Finally, it is recommended some suggestions for developing the entrepreneurship empowerment.

Keywords: Entrepreneurship, Agricultural students, Individual and educational factors, Socio-cultural factors, Yasouj University

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2026-11-09]